

Bálint Dániel és a 110 éves keresztúri Petőfi-legenda

Kevés olyan személyisége van Keresztúrnak, akinek alakját mind a mai napig életszerűen lengi körül a maga teremtette mítosz és legenda. Bálint Dániel ilyen személyiség. Törekvése és véghezvitt munkája nem csupán abban a korban volt jelentős, amelyben élt, hanem az ma is, hiszen Székelykeresztúr nevezetességeinek egyik legfontosabbikát hozta létre 1902-ben, amikor felállította a timafalvi temetőben a legendán alapuló Petőfi-sírt.

Pusztán a síremlék felállítása talán nem emelte volna őt ilyen magasra, de Bálint Dániel, mint a nemzet kultúrájáért rajongó ember, egyebekkel is kiemelte hazaszeretettét, sokszor dacolva a hatalom nemtetszésével. Mindezek tükrében megérthetjük, hogy mi ösztönözte őt Petőfi sírjának létrehozására.

Bálint Dániel 1864-ben született föld-birtokos családban. Szellemi érlelődését meghatározta a családból magával hozott művelődés iránti fogékonyság, a kultúra és a nemzeti értékek megbecsülése, amely túlfűtött hazaszeretettel párosult. A 19. század végén földbirtoka mellett már jól működő ipari vállalkozást is magáénak tudhatott. Sokoldalú tapasztalatszerzés eredményeként nyugati mintára berendezett asztalosműhelye és üzlete Keresztúr egyik legmodernebb és legnagyobb vállalkozása volt. A korszak kívánalmainak megfelelően, vállalkozását bővítve, létrehozta Székelykeresztúr Első Temetkezési Intézetét, amely egyedülálló vállalkozás volt a város vonzáskörzetében.

A piactéri földszintes házat felújította és impozáns emeletes épületet épített az egykori tanítóképző szomszédságában. A tanítóképző intézet közelsége kedvezően befolyásolta Bálint Dániel kultúrapártoló szerepét a város életében. Az iskola korabeli értesítőiből megtudható, hogy a jómódú vállalkozó több alkalommal is

Petőfi legendán alapuló sírja

volt a tanintézmény támogatója, különböző asztalosmunkák végzését vállalta fel.

Bálint Dániel még többre törekedett. Az 1900-as évek elején, a közeli Segesvár és környéke példáján felbuzdulva, a város belterületén fekvő Katus taván szakszerű komlótelepet létesített és szárítót épített, rendezett be. Ezzel a tetteivel kettős célt is elért, hiszen komlószárítójában tartotta előadásait a székelykeresztúri Műkedvelő Társulat. Ehhez hasonló, tágas helyiség, ahol ünnepeket, előadásokat lehetett tartani a város közönsége számára, nem is volt akkortájt Keresztúron. Így emelkedett ünnepélyes estélyeken a kultúra hajlékává Bálint Dániel gazdasági célokat szolgáló színje.

Az 1895-ben alakult Polgári Zenekar-nak, amely itt tartotta rendszeres próbáit, lelkes tagja és támogatója volt. Bálint Dani, ahogyan emlegették, a nagydobot verte. Amikor hosszú és nehéz idők után a zenekar megújítása került napirendre, Walter Ferenc vendéglős mellett az ő határozó segítségével sikerült a zenekart talpra állítani és hagyományait továbbvinni.

Bálint Dániel (1864–1944)

A város művelődése, felemelkedése érdekében nem sajnált anyagiakat áldozni. 1923-ban egy 178 kilós harangot adományozott a református egyháznak az első világháborúban elhalt fia emlékére. Ám mindezek betetőzése Petőfi legendán alapuló keresztúri sírjának létrehozása volt.

Az eseménynek előzményei vannak.

Történt, hogy Lázár Márton vendéglős poharazás közben elmesélt bizalmasának, Gömöri Ferenc postamesternek „egy szörnyű titkot”. A segesvári csata éjszakáján történt, hogy két huszár és egy sebesült honvédtiszt az ő istállójában keresett menedéket. Ezt neki vak szolgálja jelentette, bizonyára késedelmesen, mert közben a két huszár továbbment, a tiszt pedig meghalt reggelre. A vak szolgálja állította, hogy a sebesült tiszt Petőfi Sándor volt. Lázár Márton a szolgálja segítségével az istálló mögé temette az ő Petőfijét. Később azonban azt gondolta, hogy ez mégsem neki való hely, exhumálta a hamvakat és a kertben ásott neki sírt. Lázár megeskette Gömörit, hogy senkinek sem fogja elárulni a titkot. A postamester szavának állt, hallgatott, de csak Lázár 1902-ben bekövetkezett haláláig. Akkor megírta egy szegedi lapba a történetet.

A lap, bármilyen távol jelent is meg, eljutott Bálint Dániel keresztúri asztalos és temetkezési vállalkozóhoz, aki, mint tudjuk, lelkes hazafi volt, buzgón tevékenykedett Keresztúrárt, és minden lehetőséget megragadott, hogy valami nagyot alkothasson a városért. Az újságban leközölt pontos rajz alapján egy reggel több-magával elindult a „szent hantok fel-födésére” a Lázár-féle kertbe. Felásták a sírt, közben odagyűlt a város „színe-java”, s valóban ott volt a csontváz, mire a sírásók sírva fakadtak és elénekelték a Himnuszt.

A jelenlévő keresztúri polgárokon kívül ott volt Székely László Keresztúron időző katona-főorvos, aki a kiterített csontokat és koponyát lefényképezte, felvállalva a csontváznak Budapesten történő azonosítási ügyét. A hatóság a csontokat átvette és a városházán egy pán-célszekrénybe helyezte. Aztán egy idő elteltével, azzal az indokkal, hogy mivel Budapestről nem érkezett válasz, a dolog pedig elévült, a csontokat a raktárba vitték, hogy ne foglaljon helyet a szekrényben. A városszolga, Balázs Miklós tudomására adta ezt Bálint Dánielnek, aki mélységesen felháborodott a szent ereklyék ilyen méltatlan kezelésén, magához vette azokat és temetést rendezett.

Bálint Dániel 1922-ben, a költő születésének 100. évfordulóján saját költségén kiadott egy kis füzetet, amelyben hitelesen leírta a legendán alapuló sír keletkezésének körülményeit.

„Családom körében, legjobb embereimmel, mikor vecsernyére harangoztak délután, elindultunk egyszerű, de nemes és szép halotti pompával eltemetni Petőfi Sándort. Akkori nyolcéves kisleányom, Bálint Zsuzsika nemzeti színű szalagot kötött a koporsó deszkájára áthúzva gyászfátyollal, s az összes ott lévők karjait szintén. Nyolc tanítóképezdei növendék Farkas Gábor vezetésével vitték. Erős István, a hatalmas kezű székely tette le őt utolsó pihenőre. A háborúban meghalt, szegény boldogult Lajos fiam s Danikám töltögetve a fegyvereket, fegyverdurrogás közben helyeztük őt mi, a szomorú menet, Petőfit örök nyugovóra. A harang szólt tompán, ünnepélyesen. Az akkori idők szelleme azt kívánta volna, hogy Petőfit, a

Bálint Dániel üzlete a piactéren, az egykori tanítóképző intézet szomszédságában (Gaál Imre, a tanítóképző rajztanárának fotója 1899-ből, a Molnár István Múzeum fotótárában)

demokrata óriást egy »gentri« találja fel nyughelyén, s az adja át az örök halhatatlanságnak. Én, a szerény egyszerű lelkű, de magasztosult lelkű ember, aki Isten szerinti véletlenből megtaláltam őt, Petőfit, csak a szenvedést tanultam meg s a hitet, hogy amiket elmondtam az igaz, megszentelt valóság és mindörökre hiszem.

Székelykeresztúr, 1922 aug. 20-án.

Bálint Dániel”

„A timafalvi temetőben van egy jól gondozott sír. A sírkőn mindössze ennyi áll: Petőfi.” – írta Orbán János, Keresztúr történetírója 1943-ban. Majd így folytatta:

„A Petőfi eltűnése felett még most is folyó vitába ez a sír is beletartozik. Több jogot nem követel magának, mint a Jókai és más írók regényes elképzeléseibe vetett hitek, vagy a komolyabb kutatásokra alapított feltevések. Ezt az emléket Bálint Dani állította, a sírt ő gondozza, s az ő szívét köti valami láthatatlan fonál ahhoz a repkényes kis halomhoz. De miért nem lehetne a sok bizonytalanság között neki egy külön Petőfi sírja, ha az ő egyszerű lelke előtt az események az általa gondozott sírt valószínűsítették Petőfi örök pihenőhelye gyanánt?

[...] Aztán eljön az idő, amikor nem fogják kérdezni, hogy Petőfinek vagy valaki másnak – állítólag egy erőszakosan elpusztult csiki kereskedőnek – volt-e a maradványa.

Az idő kimossa valamikor e kínos kérdéseket, s lehet, hogy a sír körül új monda fog képződni.”

Az alapos helyszíni kutatásokra és szakértői véleményekre támaszkodó hivatalos cáfolatot Sándor József budapesti kutató tette közzé 1943-ban *A keresztúri Petőfi-legenda* című tanulmányában.

Bálint Dániel 1922-ben megjelentetett füzetének címlapja

Sándor József 1943-as kiadású, a sír hivatalos cáfolatát tartalmazó munkájának címlapja

*A Petőfi Társaság által
adományozott díszoklevél
(a Molnár István Múzeum
levéltárában)*

Többek közt ezt írja: „Székelykeresztúr-
on, mint helyszíni nyomozásom eredmé-
nyeként leszögezhetem, valóban meg kel-
lett hálnia egy honvédnek a legenda kö-
zéppontjába állított Lázár-féle vendéglő
istállójában, akit el is temettek az istálló
mögötti kertben, de az nem Petőfi Sándor
volt, hanem Bem tábornok hadi-gazda-
sági hivatalának egyik vezető embere, aki
a vesztt segesvári csata után bekövetkez-
ett zürzavarban az önző kapzsiság áldo-

*A Pro Libertate kitüntetés
(a Molnár István Múzeum
levéltárában)*

zata lett, a kassza pedig sötétlelkű embe-
rek zsákmánya.

Most már fölötte hajtott az író és ku-
tató kötelességérzete: világosságot kell,
hogy derítsek a misztikumba burkolt
székelykeresztúri Petőfi-legendába.

Bálint Dániel arra a kérdésemre, hogy
nem-e volna néki valami bizonyítéka arra,
hogy ő tényleg Petőfi Sándort temette el
1902-ben, sajnálatára, nem tudott fel-
mutatni semmit. Erre feltettem egy kér-
dést: ha már Önök úgy tudják, hogy Petőfi
Sándort temették el, hát miért nem nézték
már meg, hogy valóban megvan-e az elte-
metett hős fogcsorában az a »farkasfog«-
nak nevezett fog, ami Petőfi kortársai sze-
rint a leghitelesebb tárgyi bizonyíték arra,
hogy az illető Petőfi Sándor volt? Rövid
volt a válasz: nem volna már ott érdemes
egyáltalában semmit sem keresni, ele-

nyészhetett ott már minden, úgy sem ta-
lálnának semmit.

Dr. Lengyel Árpád keresztúri orvos
beszélgetésünk során kijelentette: igen, a
székelykeresztúri temetőben a Petőfi Sán-
doréna vélt sírt 1941 őszén felbontották.
A hamvak pár napig itt, az ő lakásán vol-
tak, majd becsomagolta azokat, és királyi
postán elküldte Joó Gábor főintézőnek
Gödöllőre. A csomag közben már Buda-
pestre került. Joó Gábor Bakos Ákoshoz,
a »Pest« felelős szerkesztőjéhez hozta fel
még 1941 őszén.

Végre eljött a várva-várt pillanat! Ba-
kos Ákossal, mély tisztelettel a hős 1848-
as szabadságharcosok örök emléke iránt,
én bontottam fel a mindedig felbontatlan
postacsomagot, melyben Lengyel dr.
küldte el a hamvakat.

A csomagot felbontva, előzetes Pe-
tőfi-koponya tanulmányom után rögtön
megállapítottam, hogy az illető nem Petőfi
Sándor volt. Ugyanis: a csontok között
azonnal kezembe akadt a koponya jobb
felső része a homlokcsonttal, melyről
megállapítható, hogy az illető honvédnek
alacsony, alig volt valami kis homlok-
domborulata. Petőfinek pedig magas, elő-
redomborodó homloka volt. A koponya
azonban össze volt törve, össze kellett ál-
lítanom. Nem volt könnyű dolog, de si-
került, s a hiányos, részeiben is most már
világos és félre nem magyarázható tárgyi
bizonyíték: maga a székelykeresztúri sír-
ból kihantolt koponya kiáltja felénk, hogy
nem ő volt Petőfi Sándor!

De mit mond a szakvélemény?

A magyar tudományos élet világhírű
szakértője, dr. Orsós Ferenc egyetemi ta-
nár, a törvényszéki orvostani intézet igaz-
gatója a hamvak megvizsgálása után adott
szakvéleményében leszögezi, hogy telje-
sen kizárt, hogy a csontok a 27 éves Petőfi
Sándor csontjai lehetnének, mert, mint
többek között mondja: a nyílvarrat és a
lambdavarrat már elcsontosodott. A ko-
szorús varrat is csak kívülről mutatkozik,
belső lemezen már nyomtalanul eltűnt. A
fogmedri nyúlvány is teljesen eltűnt,
vagyis csupán az állkapocs teste van meg.
A varratok összezsugorodása és a fog-
medri nyúlványok teljes eltűnése azt bi-
zonyítja, hogy a csontok 40 évnél jóval
idősebb, tehát öreg egyéntől származ-
nak.”

A nyomozás eredményét igazoló ma-
gas szakorvosi vélemény nem egyedüli a
kétségek teljes eloszlatására. Dr. Salamon
Henrik egészségügyi főtanácsos, egyete-
mi fogász-tanár a koponyát megtekintve a
következő szakvéleményt mondta:

„Ezek a hamvak valóban nem Petőfi
Sándoré, hanem valóban egy aggastyán
csontjai. Mutatja a még igen magas kor-
ban, életben megindult visszafejlődési

folyamat. A felső állcsont nincs meg, tehát, sajnos, a felső kiálló szemfog sem. Ellenben megvan az állkapocs, amelynek fogmedernyűlványa teljesen elsorvadt, az alveolusoknak nyomuk sincs már, az állkapocsszöglet eltompult, biztos jele az aggságnak. A koponyavarrat összeforradásának kialakulása is valóban egy agg férfiú tulajdonára vall. Így tehát valóban ezek a hamvak nem Petőfi Sándoré.”

Sándor József a tanulmányában leírta így összegzi: „Látjuk, hogy misem igaz az egész székelykeresztúri Petőfi-legendából. Az egész csupán nagy mese, amit a néhai Lázár Márton vendéglőjének istállójában történt tragédia homályba burkolására talált ki valaki és indított útjára. A székelykeresztúri Petőfi-legendában tehát ez a józan valóság, és sajnos: Ő, azaz a magyar költészet világhírű büszkesége és a magyar szabadság, egyenlőség és testvériség örök kifejezője: Petőfi Sándor, nem alussza itt örök álmát.”

Jóllehet Sándor József kutató a vizsgálat eredményét főként arra használta, hogy saját álláspontját – Petőfi fogságba esésének tényét – igazolva lássa, és a keresztúri sír cáfolatával együtt a következtést is levonta, hogy Petőfi nem esett el Fehéregyházán, érdemei vitathatatlanok. A keresztúri Petőfi-sír első tudományos cáfolatát eredményezte fáradhatatlan kutatása.

Dienes András, az egyik leghitelesebbnek tartott Petőfi-életrajzíró, a *Petőfi a szabadságharcban* című művében így írt a legendáról:

„Ki hogy van vele, nem tudom: én mélyen meghatva álltam egy késő este a székelykeresztúri temetőben – a Jézuskiáltó-hegy alatt – a sír előtt, amelynek felirata ez:

PETŐFI
1849. július 31.
1902. október 25.

A sír előtt meghatva álltam, de a hitre érdemtelenül számot tartó mesét többször megcáfoltam. Itt nincs semmi titok: ugyanis a sírt felbontották és a koponyát Budapestre küldték, ahol 1943-ban Sándor József azt megvizsgáltatta Salamon Henrik professzorral, a kiváló stomatológussal. Salamon azonnal megállapította, hogy ezek egy aggastyán csontjai, semmi esetre sem a Petőfié. Hogyan kerültek ennek az idős embernek a csontjai Lázár Márton kertjébe, nem tudjuk, nem is kutatjuk.

Mondhatjuk most már, hogy ez a legenda végképp lekerült a kutatás napirendjéről? Nem: tíz év múlva akad valaki, aki azt feléleszti. Meg kell cáfolni, de ne legyünk szigorúak: ezt a mondát kissé a néphit is táplálja. A székelykeresztúri sír egy kis székely város mély Petőfi-kultu-

szának egyik különös kinövése. Maradjon a helyén, nem kell eltávolítani a sírfeliratot.”

Érdekes, sőt groteszk, hogy a három alkalommal újratemetett balsorsú maradványokról mindannyiszor sikerült elhiteni a jelenlévőkkel, hogy azok Petőfi hamvai. Sőt a városban többféle változat is közzsájon forgott az ismeretlen személyt illetően: a Lázár-fogadó udvarán meggyilkolt csíki kereskedőről és Bem egyik hadi-gazdasági tisztjéről egyaránt beszéltek. De Lázár Mártonról is tudni véltek egyet-mást. Élete vége felé, mint akinek valóban sötét titok nyomta a lelkét, meghasonlott és szüntelen rémálmok gyötörték.

A jelenség mögött azonban mégis van valami felemelő, ami túlmutat a családokon, a tévedéseken és átlátszó koholmányokon: egyszerű emberek forró Petőfi-élménye, a költőt kereső rajongása és bizonyosság után kutató töprengése.

Ez az, ami életre keltette a mi Petőfinket. Elődeink a hatalmas pillanat hevében talán nem is gondoltak arra, hogy történelmet írnak: kegyeletes buzgalmuk révén Székelykeresztúr, amellet, hogy jelentős események színhelye volt, örökre bevonult a Petőfi-legendáriumba. A mi dolgunk a hagyaték gondozása és nem annak mérlegelése, tudományosnak vagy tudománytalannak való elfogadása. A legenda, Bálint Dániel székelykeresztúri temetkezési vállalkozónak köszönhetően, ma, 110 év után is elevenen él. A legendán alapuló sír Székelykeresztúr egyik legjelentősebb zarándokhelye. Rajta mindig virág és koszorú van. Felirata ennyi: „*Petőfi 1849. július 31. – 1902. okt. 25.*” A két

A sírből 1941 őszén feltárt hamvak postacsomagja, amelyet megvizsgálás céljából Budapestre küldtek (másolat Sándor József tanulmányának illusztrációja alapján)

dátum a költő eltűnésének és a sír felállításának napját jelzi.

1941-ben a budapesti Petőfi Társaság „a nemzeti irányú irodalom fejlődése és megerősödése érdekében fél évszázadot meghaladó munkásságát változatlanul és törhetetlen erővel folytatni óhajtván, BÁLINT DÁNIEL urat, aki a Petőfi Társaságot ebben a hazafias és kulturális munkájában támogatja, pártoló tagjai sorába iktatta. Erről a Petőfi Társaság Elnöksége jelen oklevél kiadásával elismerésének kifejezése mellett értesíti.

Kelt Budapesten, 1941. okt. 12.“ (Az oklevél eredetije a Molnár István Múzeum levéltárában található.)

Még idejében érkezett az elismerés. Három évvel később, 1944. július 19-én Bálint Dánielt örök nyugalomra helyezték a timafalvi temetőbe, Petőfi legendán alapuló sírja mellé.

2008. március 15-én Bálint Dánielnek Székelykeresztúr Önkormányzata post mortem Pro Libertate díjat adományozott a város és a nemzet kultúrájáért tett szolgálatai elismeréseként.

Sándor-Zsigmond Ibolya

